

De reactie van de Coöperatie Laatste Wil op het Voorstel van wet, ingediend door Pia Dijkstra, lid van de D66 fractie.

OUDE WIJN IN NIEUWE ZAKKEN.

De doelstelling van de Coöperatie Laatste Wil (CLW) met haar 3.200 leden is:

Het eigen levenseinde kan en mag worden geregisseerd met een veilig en humaan werkend laatstewilmiddel dat op een legale manier is verkregen, zonder toetsing voor- of achteraf door een arts, begeleider of consulent.

Hoopvol is de context waarin veel toelichting wordt gegeven op zelfbeschikking, autonomie, ontmedicalisering van het levenseinde en beschermwaardigheid van het leven. De ruimte die hiermee ontstaat voor een diversiteit aan keuzes bij het sterven te vergroten en daadwerkelijk zorgvuldig levenseinde in eigen regie in de wet vast te leggen wordt uiteindelijk beperkt door de introductie van een functionaris. Oude wijn in nieuwe zakken, wij kunnen het niet anders zien.

Wij lichten dit onderstaand toe en nodigen uit om in het wetsvoorstel de noodzakelijke toevoeging van vrijheid van sterven met volledig eigenregie met ons uit te werken

Fijn is dat levensbeëindiging niet meer een exclusief terrein van de medische professie is. Wij vinden dat het zelfbeschikkingsrecht van elk individu zich ook uitstrekt tot het zelfbeschikkingsrecht om te kiezen voor het gewenste levenseinde. Met de initiatiefneemster vinden we dat ook de bescherming van het leven een belangrijk gegeven is, maar wij laten in de afweging het belang van het zelfbeschikkingsrecht prevaleren. De grondwet schrijft voor dat een leven beschermd dient te worden, maar niet dat een leven verplicht is te leven. Slechts in de omstandigheden dat een leven wordt bedreigd (oorlog, moord, ramp) en een wil tot leven aanwezig is, heeft de wetgever een beschermende verplichting en een zorgtaak. Deze taak wordt nu veel te eng geïnterpreteerd en leidt dan tot ondemocratische beperking van de eigen keuzevrijheid.

Het Voorstel van Wet introduceert de levenseindebegeleider, een persoon die overtuigd moet worden van de vrijwillige, weloverwogen en duurzame wens tot hulp bij zelfdoding. Wij vinden het heel begrijpelijk dat iemand raad vraagt bij het vormgeven van de gewenste dood. En als de levenseindebegeleider alleen raad geeft, dan betekent dat ook diegene die raad vraagt zelf de beslissingsbevoegdheid heeft. Hiermee kunnen wij volledig instemmen. We spreken dan ook niet over hulp bij zelfdoding, maar het zelf beëindigen van het leven. Als er al sprake is van hulp, dan is dat de vergelijkbare hulp die een medicus zou kunnen geven vanuit de zorgplicht.

Met bovenstaande opmerkingen in het achterhoofd maken we nog enige opmerkingen over de rest van de tekst over de levenseindebegeleider. De initiatiefneemster maakt een analogie met de euthanasiewet en wil een second opinion van een 2^e levenseindebegeleider. Als dit gedaan is om het Voorstel van Wet eerder door de Kamer geaccepteerd te krijgen hebben wij er vrede mee. Het zal duidelijk zijn dat wij, omdat de levenseindebegeleider o.i. alleen raad kan geven geen toegevoegde waarde zien in een 2^e levenseindebegeleider.

Hoewel Het Voorstel van Wet voor het eerst de ontmedicalisering van het zelfgekozen levenseinde ten tonele voert, komt bij het invullen van de gewenste kwaliteiten van de levenseindebegeleider de medische professie weer terug. Volgens ons zijn de kwaliteiten van de levenseindebegeleider nodeloos gekoppeld aan een medische achtergrond. Kijk naar de praktijk van alledag om te zien dat medici het vaak laten afweten en veel mensen bij de beoordeling van de arts op grond van zelfgemaakte zorgvuldigheidseisen worden afgewezen.

Het is van veel groter belang dat betrokkene met een doodswens heldere afspraken kan maken om de weloverwogen keuze te realiseren, dat het proces niet meer in het geniep hoeft te worden voltrokken en betrokkenen (naasten, professionals en overigen) in vrijheid bij het proces aanwezig kunnen zijn. En het is van groot belang dat het laatstewilmiddel veilig is voor betrokkene, de omstanders en de samenleving.

Het Voorstel van Wet stelt een leeftijdsgrens van 75 jaar. De initiatiefneemster erkent zelf al dat deze grens arbitrair is. Het is beter om te spreken van de volwassene leeftijd, in casu 18 jaar. Ook een jongere kan bewust kiezen voor een zelfgekozen levenseinde. Als de gekozen leeftijd een strategisch uitgangspunt is kunnen wij er vrede mee hebben.

Tot zover ons commentaar op hooflijnen. Wij willen onze waardering uitspreken voor de doorwrochte wijze waarop het Voorstel van Wet en de memorie van toelichting zijn geschreven.

Zoals hiervoor geschreven stellen wij het zelfbeschikkingsrecht van ieder individu over het zelfgekozen levenseinde primair. Wij pleiten ervoor dat het legaal mogelijk wordt het laatstewilmiddel zonder toetsing vooraf en achteraf ter beschikking te krijgen. Daartoe hebben wij in nauw overleg met onze leden een stroomschema ontwikkeld, waarin de stappen vanaf het besluit tot levensbeëindiging tot aan het innemen van het laatstewilmiddel staan beschreven. Ook hebben wij een veiligheidsprotocol ontwikkeld. Wij voeren momenteel overleg om het mogelijk te maken een proeftuin onder onze leden te organiseren.

Wij realiseren ons dat dit laatste niet past in het commentaar op het Voorstel van Wet. Dat wij het toch noemen komt doordat wij graag de gelegenheid krijgen onze uitgangspunten en de uitwerking ervan nogmaals onder de aandacht van de initiatiefneemster te brengen.

Woerden, 30 januari 2017

Bestuur van Coöperatie Laatste Wil,

Jos van Wijk en Petra de Jong